

החולץ ליבמתו

פרק רביעי יבמות

מח.

עין משפט גד מצוה

ומוטר זה מיד. אלמא לרי שמעון עבד אין לרין לקבל בשעת טבילה שחרור ולרצון דלא הוה תקנתא דהכי סברי לרין לקבל: **עבד איש ולא עבד אשה.** בתמיה ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הוה כשאר עבדים. אלא ע"כ האי איש אעבוד כוכבים שמכרו קאי ולמעוטי בן איש וה"ק עבד שלקחת מן העובד כוכבים אתה מל בעל כרחו של עבד ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא דלאו עבד בעל כרחו ומדכתב רחמנא איש קרא ימירא למעוטי בן איש ש"מ ומלתא איתיה בעל כרחו משמע דאי מדעתו היכי ממעט לכן איש ואי לא כתיב איש הי"ה האי עבד לאו למעוטי בן אתמא אלא היא גופא אינטיריך לאשמועינן דמילת עבדים מעכבא בפסח. לשון אחר ועיקר עבד איש ה"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול וכן דעת ומלתא איתיה בעל כרחו ואי אתה מל בן ה"ה [שהוא] איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול כל זכר ולא כתיב זהו איש וגבי עבד כתיב איש למעוטי בן: ורצנן. כסס שאין אתה מל בן איש [בע"כ] דהא לא כתיב זהו איש: קך אי אתה מל בן. וימילתא בעלמא היא ולא הקישא אלא ה"ק ליה כי היכי דמודיה לן בצנן ה"ה לעבד נמי דאין מניינין בן דעת אלא מלוננו: אימור דקא שמענא לרצנן. דפליגי אדרבי שמעון דלא הוה תקנתא: ביפס תואר דלא שייכא במזוה אצל עבד. שזהו אלו כמה ימים וניהג עליו מנות שההגות בעבד מי שמעט לכו לרצין לקבל: לענין טבילה הניא. ששניהם שום טבילה שזריים לטבול כשצאין לכלל ישראל גמור אצל לענין קבלה לא הוהו דעבד אין לרין לקבל בשעת טבילה שחרור: קוין. אכפריים קאי ואע"ג דלאו ניוול גזירת הכתוב היא: עשיה בראש. כלומר נאמר שם מיקון מלוה בראש דכתיב וגללה: לא עשה רגליו. לא קפץ פכתי רגליו: ולא עשה שפמו. לא גלה שער שפמו. אלמא עשיה קרי להעברה: כ

(א) גיטין לת. מיר סב: קידושין עבד: (ב) שמת יבן: (ג) ורש"ל: (ד) שמת יבן: (ה) ואלי ל"ד קך כב: (ו) ל"ל בשאר אברים ומשני י קאמר רב כ"ו מהש"ל:

תורה אור השלם

1. וכל עבד איש מקנת קסף ומקלטה איתו אז יאכל בו: שמות יב מד
2. והבאתה אל תוך ביתך וגלחת את ראשה ועשית את צפונייה: דברים כא יב
3. ומפשת בן שארל ירד לקראת המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לכת המלך עד היום אשר בא בשלום:

4. והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירד ימים ואחר בן תבוא אליה ובעלתה עד היום אשר לא יאשה: דברים כא יג

גליון הש"ס

גמ' ולא עבד אשה. עין מהרש"א לקמן ע"פ ע"כ דה"ה כגון שהיה אביו: שם ה"ה דאפילו רבנן מודו. עין קידושין דף סג ע"ב מ"ה אלא עממה: ע"כ מ"ה אלא עבד וכו'. ואמאי ימולנו בעל כרחו. עין ע"ד דף טו ע"ב מ"ה ע"ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המפקיר וכו' ואר"י דהכי פריך. י"ב כוננו במיוון זה למה שמילנו המוס' בקידושין דף טו ע"ב ד"ה למה ליה ע"ש ועין עוד בפסק השולח דף לא המוס' ד"ה המפקיר:

מוסף רש"י

ואין צריך גט שחרור. להיות מותר בשראלי (קדושין ע"ב). הגמ' מתגלה כלי משתנות (בדברים כא יב).

אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' בקונט' בשלשן שני דעבד איש אע"ג שהוא גדול וכן דעת ומלתא איתיה וגו' בעל כרחו ואי אתה מל בן איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב זהו איש כמו גבי עבד ודבר תימיה פירש דקרא להמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול בפסח וזה לא שייך אלא בבנים שנולדו בקדושה אבל מילת בניו שלא נולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח ונראה דלא לרין קרא למידרש מנייה ואי אתה מל בן איש בעל כרחו דממילא ידעינן שלא יגיירוהו בעל כרחו ועוד דמיפת תואר שמעינן דאין מלין גר בעל כרחו דהא יפת תואר אין מטבילין אותו בעל כרחו מדאיתרין רחמנא להמתין לה שלשים יום ובקבלה עליה אין לרין להמתין ולא נקטיה אלא לפירושי מילתיה דרשב"א דקאמר דמתחלה כופין לשם שפמות ולא לשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרצנן כסס שאי אתה מל בן איש נקט נמי דרצנן שמעון בן אלעזר לאשמועינן דאע"פ שאי אתה מל בן איש בעל כרחו עבד אתה מל בעל כרחו תימיה דרשב"א קאמר לקמן דאין משהין אותו בלא"י מפני הפסק טהרות עבד שאינו רוצה למול ומשמע דזוקו למוכרו ו"אמאי ימולנו בעל כרחו וכן קשה דרבי יהושע בן לוי אית ליה דבסולח (גיטין דף נט: טו.) נתיאשתי מפלוני עבדי אותו העבד אין לו תקנה אלא בשטר אלמא לית ליה היאה דשמואל דבסמוך וא"כ דרש עבד איש אתה מל בעל כרחו ולקמן קאמר הלווקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מנגלל עמו עד י"ב חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכשיל את רבו באיסור והיתר כיון דאין מקבל עליו עול מלות ועוד דאין טוב לחייבו צמזום מאחר דאין חפץ לקיימם: **המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור.** תימיה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטרע בעבד כנעני יפקירו ולימא

ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב יכל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא בשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל (דאמר שמואל "המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושארין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקין לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במצות אבל עבד דשייך במצות "הכי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר אמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר: כי תניא ההיא לענין טבילה תניא רבנן וגלחה את ראשה ועשתה את צפניה רבי אליעזר אומר תקוין רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפנים מה להלן גיוול אף כאן גיוול וראיה לדברי רבי אליעזר ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר ובכתה את אביה ואת אמה

למה ליה עבד עברי למה לי שטרע לימא ליה באפי בי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ואר"י דהכי פריך (ב) למה לי שטרע לדחות לשון עמנו הכתוב בשטר הרי את בן חורין הרי את לעמנן יאמר לו בעל פה דמ"ד דאין לרין אלא מחילה מחוץ שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אצל הפקר שמסלק רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל וא"ת אמאי לא חשיב הפקר גבי קנינים של עבד בפ"ק דקדושין (ט"ז) וי"ל דלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עמנו והפקר אינו אלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עמנו מן העבד ועוד יש לומר דמילתא דאיתא בכל מילי לא קניתי כדקאמר התם לענין חליפין ומנא לידן מילתא דאיתא דבמטלטלין לא קניתי: ע"ש עשה רב"ז. פי' בקונטרס פכתי רגליו וכו' נראה דהיינו שער צית הערוה דהכי משמע פרק מנות חליפה (לקמן ק.) גבי מן הארכוזה ולמעלה חליפתה פסולה למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכוזה ולמעלה תא שמע ולא עשה את רגליו ומשני לישנא מעליא מכאן אין ראייה דשרי לגלגל שער של צית הערוה דשמואל מדרבנן אסור אצל בריש פרק ב' מזירים (מיר נח:) קאמר רב צהדיא מיקל אדם כל גופו בתער אפילו שער צית השחי וצית הערוה כדמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער צית השחי וצית הערוה הרי זה לוקח ומשני כי קאמר רב צמספריים והא בתער קאמר כעין תער וא"ת דבתר הכי קאמר צעי מנייה רב מרבי חייה מהו לגלגל א"ל אסור והא קא גדיל א"ל גבול יש לו משמע דצמספריים צעא מנייה אי שרי דאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והלא יכול לגלגל צמספריים ושמא רב לא קבלה מרבי חייה ור"ת מפרש דבתער צעא מנייה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה מיקון ואין דומה כלל למיקווי אשה שאין זה משום ייפוי אלא משום דער שגדל יותר מדאי ואפילו בתער אית לן למישרי ולפי זה צריך לומר שלא היה יודע ברייתא דלעיל שאוסרת וזה"ל גרים הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כו' כי קאמר רב צהדיא אכריס ופשאר אכריס מי שרי והתניא העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ומשמע ליה דלא יריי היא ברייתא א"ל (בשאר אברים אע"ג דבצית השחי וצית הערוה נמי איירי כדמוכח בתר הכי דכי קאמר רב צמספריים כי תניא ההיא בתער ולפי זה בשאר אברים לא שרי אלא צמספריים וצית השחי וצית הערוה אפי' צמספריים אסור ומדרבנן דלא תקשי הך דהכא מניה וזה"ל של אספמינא כתוב אלא הא בתער והא צמספריים והדר ציה משינויה קמא דשני כי קאמר רב צהדיא אכריס (א) ולגירסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלגל בתער אצל צמספריים שרי אף צית השחי וצית הערוה ובערוך בערך גיווסטרעל גורם כגירסת ספריים שלנו וצמספריים הגאונים שרי לגלגל צית השחי וצית הערוה כי מגלגל כל גופו מראשו ועד רגליו ולא משמע דאיירי במזוורע דפשיטא הוא אלא במגלגל לרפואה כיון דמגלגל כל גופו אין זה ייפוי אלא ניוול ותדע דלא משתמיט בשום דוכתא גבי מזוורע שיהא עשה דמזוורע דוחה לאו דלא ילבש גבר אלא לאו דהקפת הראש וזקן גרידא:

קבב א מ"י פ"ח מהל' עבדים הלכה יג טו"ש"ע י"ד קיטן רסו טע"ף סד: קבב ב מ"י פ"ד מהל' אסורי ביאה ה"ל ט סמג לאוין ק"ח טו"ש"ע סס קיטן רסו טע"ף ג: קבב ג מ"י שס פ"ג ה"ל יג סמג שס טו"ש"ע סס: קבב ד מ"י פ"ח מהל' מלכים הלכה ה סמג ע"ין קכז:

תוספות ישנים

(א) והא דלא משני תלמודא התם דבשאר אברים שרי לגמרי בתער והא דקאמר העברת שער אינה אלא מד"ס דמשמע דהא מדברי סופרים מיהא איתא מיירי בצית השחי וצית הערוה. והא דקאמר המעביר צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקח ר"ל מכת מדרות מדרבנן. דמשני תלמודא התם גבי ר' יוחנן דאמר המעביר צית השחי וצית הערוה ה"ו לוקח. ופריך מהא דהעברת שער אינה אלא מד"ס. ומשני מאי לוקח מכת מדרות מדרבנן. וי"ל משום דס"ל דהעברת שער מיירי בכל אברים מדלא מפרש צית השחי וצית הערוה כמו דמפרש גבי המעביר צית השחי וצית הערוה לוקח: